LUI BARBU DELAVRANCEA

Barbu Ştefănescu Delavrancea

Amintiri

Când vine vremea să pomeneşti ceva despre scumpii duşi de pe această lume cari ţi-au fost dragi, cu cari ţi-ai petrecut copilăria, cari te-au îndrumat spre gustul cititului şi scrisului, cari ţi-au cunoscut părinţii şi casa, cari s'au apropiat de căminul tău ca de casa lui părintească şi cu cari mai târziu ai colaborat, firesc e să pună stăpânire pe tine o emoţie alta decât cele obicinuite, una ce te depăşeşte până într'atâta, încât să nu rămână rând aşternut întru memoria lui, pe care să nu-l scalde lacrimă din străfund de suflet picurată.

O atare emoţie a pus stăpânire pe toată fiinţa mea în clipa aceasta, când aştern aste câteva amintiri despre Delavrancea.

Eram în clasa I-a când el era

Cu câinele favorit „SMIL"

într'a 7-a la colegiul Sf. Sava, fosta casă a mitropolitului Nifon, cam pe locul unde se află astăzi libraria Hertz. Era prin urmare între noi o diferenţă de vârstă de vre-o 6 sau 7 ani.

Il văd prin 1876 pe când era numai Barbu Ştefănescu, la pupitrul lui din sala de meditaţie a internatului liceului Sf. Sava unde era bursier, într'un colţ al sălii, căruia şi după plecarea lui din internat îi rămăsese porecla de „colţul lui Barbu", retras, cufundat în meditaţiile lui, sau desenând după obiceiul lui de a înegri coli întregi de hârtie pe când vorbea, cu tipuri, ce atunci când erau terminate, vădeau pricepere şi îndemânare. Aşa a dat el la iveală portretul în peniţă al lui Anton Pan, reprodus mai apoi şi în cărţile didactice şi tot în peniţă, buclucaşa roată ce a provocat studiul filologic al lui Haşdeu „Bucea şi Căpăţână" prin care marele cărturar învedereză filologiceşte şi istoriceşte prezenţa noastră la Dunăre înaintea ungurilor, combătând părerea istoricului maghiar Umfalvy care susţinea contrariul, aceiaşi roată care modelată în ceară, a mai provocat o prinsoare între regretatul maestru Mirea şi Delavrancea, pe care a câştigat-o Delavrancea.

Il văd tot pe când era într'a 7-a, în biserica Sf. Gheorghe, vorbind din partea elevilor la catafalcul profesorului lor Massimu, cu atâta avânt şi cu atâta colorit în frasă, că a fost o revelaţie chiar pentru elevi şi profesori, iar directorul liceului Dem. Laurian l'a îmbrăţişat în faţa întregei asistenţe din biserică. A fost prima manifestare care a răzbit dincolo de zidurile şcolii, fiindcă presa a relevat-o elogios.

Il văd, acum ca Delavrancea, tot în biserica Sf. Gheorghe, de astă dată 14 ani mai târziu, vorbind în numele „Revistei Noui" la catafalcul lui Eminescu.

Il văd apoi pledând la juraţi în celebrul proces dr. Iacobson, pe care numai elocinţa lui l-a salvat.

Il văd cetind la „Revista Nouă" pe „Hagi Tudose" „Irinel", „Bursierul", „Inainte de alegeri" „Domnul Vucea" şi făcând portretul postum al lui Ispirescu, al lui Gr. Alexandrescu şi toată nuvela lui ce a urmat după încercarea în versuri „Poiana Lungă", după „Sultănica", după „Trubadurul". după „Linişte".

Il văd în capul mesei la Mecena (Gr. Păucescu) adorat şi răsfăţat între toţi mesenii şi l'aud spunându-mi a doua zi: „Vezi tu?... Mecena e un om admirabil: un este, un rafinat, un artist, omenos, darnic. Poate să aibă 20 de invitaţi la masa lui; pe mine mă aşează în capul mesei la loc de mare cinste; îmi comandă 200 de volume din fie ce nouă lucrare apărută, pe cari mi le plăteşte pe loc, dar când i-am spus că mi-am bătut la poartă o firmă de avocat de jumătate metru şi nu-mi vine ţi-venie de client şi i-am cerut să-mi dea prilejul să mă relev într'un proces, admiţându-mă să pledez alături de el, n'a primit".

Il văd şi-l citesc la Cameră; îl aud la tribuna întrunirilor politice la Prahova unde era ales în parlament; îl aud la Dacia şi la Eforie, exaltând mulţimea până la delir; îl citesc la Epoca, îl citesc la Voinţa Naţională, pretutindeni interesant, atrăgător, avântat.

Cine a citit şi nu s'a înduioşat, viaţa lui din şcoala primară prinsă în slova lui meşteşugită până la vrajă în „Domnul Vucea" şi cei şapte ani petrecuţi pe băncile şi în internatul sfântului Sava în „Bursierul"? In amândouă zugrăveşte el cu marele lui dar de observaţie şi povestire, atmosfera claselor, a sufletelor ce le populau şi a dascălilor vremurilor acelora, cu culoarea aceea de profund adevăr, caracteristică în toată slova lui, în tot cuvântul lui. Clipe de neuitat au fost acelea pentru auditorul care a avut norocul să-l audă pe el citindu-le, citindu-le cum poate nici Caragiale nici Vlăhuţă nu citeau mai bine, tot aşa precum clipe de neuitat au fost pentru auditorul întrunirilor pregătitoare pentru intrarea noastră în războiu, când aclamaţiile îl trasfigurau, iar cuvântul lui electriza şi transforma sala într'o lume ce trecea clipă cu clipă dela admiraţie la adoraţie.

A închis ochii fără să fi văzut împlinirea visului pentru care jertfise ca nimeni altul din sufletul lui. Şi au trecut 20 de ani şi el tot doarme la Iaşi, fiind puţine nădejdi să doarmă de veci în pământul Bucureştilor, unde a văzut lumina, unde a crescut şi unde a uimit dela înălţimile la cari l-au ridicat slova şi cuvântul lui.

Ori unde s'ar odihni însă, el rămâne pentru neamul lui un poet, un prozator printre cei mai de seamă, un dramaturg care desigur ar fi creat opere superioare Trilogiei, dacă l'ar mai fi păsuit viaţa, cel mai mare orator de masse până azi, avocat, pictor, neîntrecut judecător de artă şi pasionat meloman. Ce putea da mai mult chiar un ales printre aleşi?

VICTOR BILCIURESCU

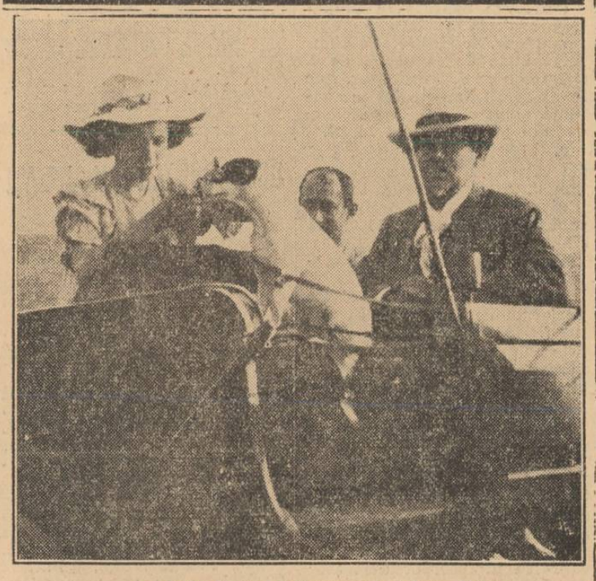

La ţară: Barbu Delavrancea şi d-na Gibon

Nota de subt clişeul Pic de la Mirandole

BIOGRAFIE. Pic de la Mirandole s'a născut la anul 1855. Când s'a născut avea dinţi şi măsele, vorbia, şi după cum susţin unii ştia să citească chiar. La trei ani a dat bacalaureatul în litere şi ştiinţe cu un succes ne mai pomenit. La cinci ani vorbia toate limbile moarte, la opt ani toate limbile vii, iar la zece ani a izbutit a lua diplomele de Dr. în Sc. Naturale, Dr în Drept, Dr. Maestro de Musică, Dr. în Medicină şi Dr. în toate Ştiinţele care se vor mai afla în viitorime. Invenţiunile sale sunt: „formula matematică a viselor" — „formula bugetară fără ţifre" — „echilibrul bugetar fără bani" — „efectele triste ale flueratului în bisericǎ" — „egalitatea distanţelor dintre pământ şi soare şi soare şi pământ", pe care invidioşii o pun în activul ilustrului matematic Boranescu — „Oala lui Patan care fierbe numai cu căldura dela centrul pământului" — Influenţa petantelor în musică" — „Saturaţi vecinică prin încuiere" (Studiu economic) — „Inlocuirea batistei prin degetul cel mare şi arătător" (econ. domes) — „crăparea pantalonilor în cas de diaree" (studiu psihologic) — „omorârea muştelor prin scoatere de bumb" (method insecticid) — „cum poţi să mănânci ca Catone pe ruinile Carthaginei 40 de zile fără să mori" (capriţiu tanneric) etc., etc., etc., etc., etc. . . . . .

Şi cu toate aceste titluri de glorie, sub guvernul liberal, n'a ajuns nici măcar Secretar general la finanţe! Ruşine! Ruşine! de trei ori Ruşine!!

Ştefan Sihleanu — Pic de la Mirandole

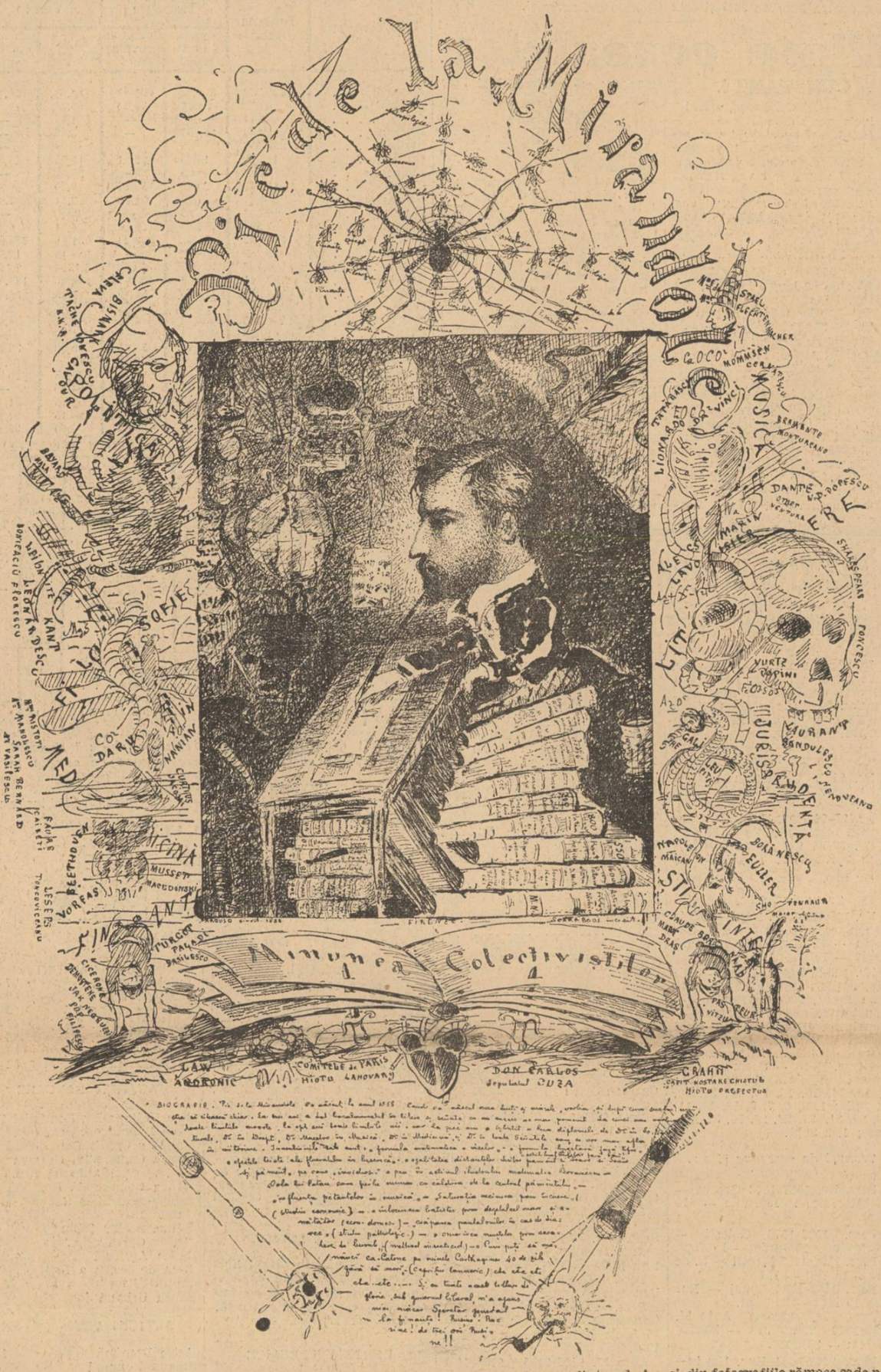

Acest tablou lucrat în peniţă cu deosebită măestrie se datoreşte lui Barbu Delavrancea. Puţini vor fi ştiut că marele scriitor şi orator era tot atât de talentat în mânuirea peniţei la desemn.

Pentru a înţelege hazul tabloului e nevoe să spunem câteva cuvinte despre acela pe care îl reprezintă.

Ştefan Sihleanu, unul din spiritele cele mai luminate dela sfârşitul secolului trecut şi începutul celui prezent a fost dintre oamenii a căror activitate s'a îndreptat în toate ramurile cunoştinţelor omeneşti.

Nepot după mamă al lui Cezar Boliac (mama sa era soră cu Boliac) iar după tată nepot al poetului Alexandru Sihleanu, Ştefan Sihleanu s'a născut în ziua de 1 Februarie 1859 la Bucureşti.

Clasele primare şi le-a făcut la Pisa (2 clase într'un an) unde tatăl său fusese silit să plece spre a îngriji de sănătatea zdruncinată a soţiei sale, bolnavă de piept şi căreia doctorii îi recomandaseră să evite clima aspră a Iaşilor.

La 9 ani se afla în gimnaziu la Napoli iar la 14 ani se prezentă la bacalaureat. Ne fiind primit pentrucă vârsta minimă era 15 ani, a fost nevoie de intervenţia tatălui său, căruia — ca străin — i s'a dat satisfacţia de a i se primi fiul la examen fără vârsta reglementară.

Şi iată-l pe acest copil minune luându-şi *la 14 ani* bacalaureatul, *al treilea din 3000 de italieni.* Trebue adăugat că liceul din Napoli era cel mai serios din Italia pe acea vreme.

Cât de temeinice erau cunoştiinţele lui Ştefan Sihleanu se poate vedea din faptul că a putut colabora *la vârsta de 14 ani,* cu articole foarte documentate, la o revistă orientalistă condusă de Giuseppe Garibaldi şi mai apoi de contele Angelo de Gubernatis.

Prezentându-se într'o zi lui Garibaldi spre a-i vorbi asupra articolelor trimise şi asupra proectelor sale, acesta, crezând că autorul era tatăl său, i s'a adresat cu vorbele.

— Văd că te-a informat bine il signor papa.

— Nu il signor papa ci eu sunt autorul, fu răspunsul.

— Dar câţi ani ai d-ta?

— Patrusprezece.

— Atunci am publicat în revista mea, scrierile unui copil de 12 ani! (primele articole fuseseră publicate încă din 1871).

— In adevăr, acum doi ani— după toate socotelile — aveam doisprezece ani — răspunse Sihleanu spre hazul lui Garibaldi care rămăsese încîudat că revista lui cu pretenţii de mare seriozitate înserase articolele unui copil.

La 17 ani Ştefan Sihleanu şi-a luat doctoratul în drept şi ştiinţele naturale.

Titlul tezei în drept îmi scapă. Sper că îl voiu putea da în monografia pe care o voiu scrie asupra acestei prea puţin cunoscute dar foarte interesante figuri a ştiinţei româneşti. Teza sa în ştiinţe era intitulată: „De pesci elettrici e pseudo-elettrici" per Stefano St. Sihleanu (di Bucureşti, Romania) dottore in giurisprudenza şi a fost prezentată Academiei de Ştiinţe fizice şi matematice din Napoli, în faţa unei comisii prezidată de Guglielmo Guiscardi.

Teza are 108 pagini format mare şi posedă o frumoasă bibliografie, mai cu seamă dacă ţinem seama că pe acea vreme chestiunea peştilor electrici fusese foarte puţin studiată.

Intors în ţară, fu numit magistrat, la vârsta de 19 ani. Câţi dintre cei judecaţi de el şi-ar fi anulat sentinţele dacă ar fi ştiut că au fost semnate de un minor!

A fost apoi scurtă vreme profesor la Sf. Sava.

Peste puţin îl găsim profesor la Facultatea de Medicină, la catedra de Parazitologie pe care a ilustrat-o.

Director în ministerul de finanţe, secretar general al ministerului instrucţiunii publice în 1893, membru şi apoi vicepreşedinte şi preşedinte al Ateneului Român, Ştefan Sihleanu a fost şi director al Teatrului Naţional din Bucureşti după Scarlat Ghica (1901) până în 1905 când a venit Alexandru Davilla.

A scris câteva volume:

Haeckel şi Virchow (uă polemică ştiinţifică) 1879 Tip. Academiei române.

Răspunsu la răsfoiala bibliografică a d-lui Sabba Ştefănescu.

Lacurile Africei ecuatoriale şi descoperirile lui Stanley (1877 Noua tipografie a laboratorilor români) precum şi un curs în două volume:

Principii de Zoologia generale relative la anatomia şi la fisiologia animalelor (vol. I, 1881, vol. II 1882) Tip. Acad. Române.

Toate aceste foarte numeroase şi cu totul diferite ocupaţii au îndreptăţit pe Barbu Delavrancea, cumnatul lui (prima nevastă a lui Sihleanu, Henriette Lupaşcu, era soră cu nevasta lui Delavrancea) să-l închipue în tabloul de faţă ca pe un Pic de la Mirandole român.

Ca şi marele savant italian al secolului al XV-lea Sihleanu a fost furat de tot ce putea constitui preocupare intelectuală.

Ba încă era şi un foarte bun muzician. Improvizaţiile lui la pian, felul cum executa şi desfira notele au rămas neşterse în amintirea celor ce l-au cunoscut.

Insuşi maestrul Enescu a rămas uimit de virtuozitatea acestui mare artist. Căci, mai presus de toate, Ştefan Sihleanu a fost artist.

Moartea l-a găsit cu ultimul număr din „L'Illustration" în mâna stângă şi dirijând cu dreapta orchestre imaginare.

Tabloul lui Delavrancea

Ştefan Sihleanu, Patan, cum îi ziceau prietenii şi rudele, a fost şi membru marcant şi mai cu seamă *fidel* al partidului liberal. Nici fidelitatea lui şi nici — mai ales — inteligenţa şi cultura nu au fost apreciate cum nu au fost luate în seamă nici sacrificiile sale materiale şi-a cheltuit averea pentru partidul liberal şi ar fi murit desigur sărac dacă cea de a doua soţie a sa nu ar fi fost o femee chibzuită care să pună ordine în viaţa de boem a acestui copil care nici la 50 de ani nu cunoştea valoarea banului.

Pe tema politică sunt în tabloul lui Delavrancea o seamă de aluziuni şi de glume.

Dar să trecem la descrierea tabloului care nu poate fi admirat cum trebuie decât în originalul ce se află astăzi în posesiunea doamnei Severa Sihleanu soţia lui Ştefan Sihleanu, care a avut amabilitatea să ne îngăduie reproducerea lui şi ne-a pus la îndemână un bogat material asupra lui Sihleanu.

In centru, Sihleanu lucrat cu multă măestrie şi foarte asemănător cu figura răposatului (declară toţi cei ce l-au cunoscut şi lucrul se poate vedea şi din fotografiile rămase şade pe un teanc de cărţi: Platon-Republica, Bran Zoologia, Patanesis (dela Patan, numele lui Sihleanu) observationes, Rădulescu (?) Inceputul fără sfârşit, Patan-Ciupercă, muzică, finanţe şi îmbrici, Patan-3 Mistere: Screma, Kaca şi mangia, (nou sistem de economie politică), etc.

Sub masa pe care scrie, altă serie de volume: Disescu-Tentativa neisbutită de secretar, Maiorescu-Nimicuri în forme bune, Vrancea-Nou sistem de a rămâne vecinic sărac, etc.

In jurul lui Patan: globul pământesc, un şarpe, o retortă, un cântar mic de precizie, note muzicale, un luceafăr, un compas, o chivără, un craniu o lumânare, iar de coada rândunicii (redingotei) atârnat un lampion.

Deasupra, un paiajen (Sihleanu) care cuprinde în pânza sa toate „ştiinţele" şi artele: econ. politică, anatomia, astrologia, antropologia, astronomia, *hipnotologia,* asteologia literele, farmacologia, etc., etc.

Jun imprejurul cadrului desenate: o ciupercă, o lăcustă, un craniu, o panglică, un şarpe ţinând în gură o floretă, un ţap, şi o pisică cu coada în sus, văzută din spate.

Mari savanţi, literaţi, oameni politici şi muzicanţi, ai lumii, alături de *de-ai noştri:* Bismarck şi Cavour în compania lui Tache Ionescu şi Fleva, Kant şi Leonardescu; Musset şi Macedonski, Cicerone şi Demostene alături de Jak Negruzzi, Pop şi Filipescu; Napoleon şi Maican; Claude Bernard cu vestitul „pilulagiu" maiorul Draş, ale cărui pilule universale au rămas celebre... în literatură: Omer şi N. D. Popescu; Mommsen şi Cernătescu; Bramante şi Montaureanu, M-me de Staël şi M-me Flechtenmacher.

Toate acestea spre a da cât mai mare relief hazos apropierii dintre Sihleanu şi Pic de la Mirandole enciclopedistul italian.

Tabloul poartă în colţul de jos din stânga: Arguso pinxit. Argus era unul din pseudonimi Argus de atunci ale lui Delavrancea.

Iată o ramură puţin cunoscută a activităţii lui Delavrancea care adaugă un element nou în cunoaşterea acestui ales.

Aupra ei va trebui să revenim.

RADU A. STERESCU

Delavrancea dramaturg istoric

Practica literară învedereză adeseaori cât este de sterilă discuţia teoretică şi pe bază de principii a unor chestiuni cum ar fi problema separaţiunii genurilor, a potrivirii sau nepotrivirii între însuşiri temperamentale, înăscute şi anumite forme sau stiluri de expresie artistică In literatura noastră, opera lui Delavrancea, de pildă, ocupă din punctul de vedere al cercetătorului îndemnat înainte de orice să-şi ilustreze un sistem personal de clasificaţiuni şi ierarhii, o situaţie paradoxală. Autorul trilogiei istorice a lui Ştefan cel mare, Ştefăniţă şi Petru Rareş a fost, negreşit, ceea ce se chiamă un „temperamental", o fire impetuoasă, sensibilă la suferinţa celor amăraţi şi obidiţi din mijlocul cărora se înălţase la cele mai înalte ranguri sociale, printr'o muncă îndârjită, aspră, necruţătoare de sine. Dar tot atât de sensibilă şi la prestigiul artei supreme, năzuind către desăvârşire formală şi expresia definitiv rotunjită, fără să pară a fi fost dinadins căutată şi fără urme aparente de preţiozitate.

Mai mult decât proza sa literară, datând dela sfârşitul veacului trecut, trilogia istorică, a dramelor **Apus de soare, Viforul** şi **Luceafărul,**—publicată în 1909 după un răstimp de aproape douăzeci de ani, în care se părea că Delavrancea fusese într'atâta absorbit de viaţa publică şi politică încât putea fi socotit pierdut pentru literatură,— înfăţişează în pagini de o valoare antologică şi în deplina semnificaţie a maturităţii artistice, îmbinarea armonioasă, într'un aliaj rareori întâlnit, a unor însuşiri care ilustrează de obicei, tendinţe şi idealuri de artă diferite, dacă nu chiar contradictorii. Mai cu seamă în prima parte a trilogiei — **Apus de soare** — complexitatea acestor însuşiri este evidentă: tonul sau timbrul operei este al unui lirism inspirat care nu irumpe însă niciodată, ca la Hasdeu sau Vasile Alecsandri, în declamaţie şi patetism verbal ci e ca o văpaie lăuntrică şi o dogoare răsfrântă nu numai în vorbele dar în gesturile şi în tot felul de a fi al personagiilor uimitor de aevea: Ştefan cel Mare, Luca Arbore, Oana şi alţii.

Pitorescul limbajului acestora nu este apoi simplu detaliu de ornamentaţie, sau element alcătuitor de culoare locală, ci expresia firească şi necesară în care se actualizează prin graiul artei structuri sufleteşti perfect caracterizate din punct de vedere psihologic şi dramatic In această privinţă mărturia lui Delavrancea însuşi, cu prilejul răspunsului dat unor critici cari-l învinovăţeau că foloseşte limbajul „cronicăresc" arhaizant, e deosebit de preţioasă:

„Nicăiri scriitorii, cu sau fără talent nu sunt mai săraci în cuvinte ca la noi. Nicăiri nu vei găsi o orăşenime cultă care să cunoască mai puţin numele uneltelor casnice, agricole, industriale întrebuinţate în ţara lor, ca la noi. Nicăiri nu vei găsi mai mulţi oameni cari să cunoască mai puţine nume de colori, de flori şi de arbori. Şi sărăcia de cuvinte cu adevărat româneşti şi vii este dovedită mai ales prin credinţa cărturarilor de astăzi că o samă de tineri au început să scrie în limba cronicarilor amestecată cu jargon poporal. Ei numesc „cronicarism" şi „jargonism" bogăţia şi frumuseţea limbii; ei numesc „cronicarism" şi „jargonism" ceia

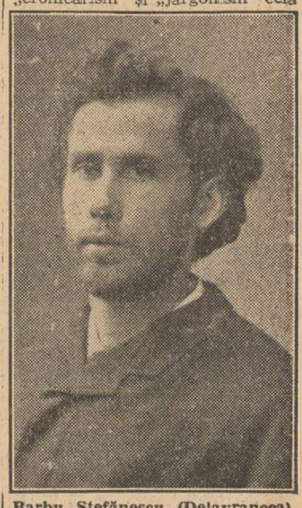

Barbu Ştefănescu (Delavrancea), student la Paris

ce se aude în gura întregului popor, ceia ce ei nu ştiu, nu cunosc, n'au auzit şi nu vor înţelege niciodată, căci amintirea lor le este ameţită încă de copilăreasca revoluţie literară dela 48".

Avântarea lirică a inspiraţiei, care ne face să urmărim cu o încordare înfrigurată desfăşurarea scenelor ce par că se improvizează atunci, sub ochii noştri, la spectacol sau în timpul lecturii, într'o înşiruire comandată de propriul destin al personagiilor, se întovărăşeşte cu un simţ al observaţiei realiste, atent la cele mai subtile nuanţe capabile să individualizeze printr'un relief cât mai amănunţit firea cutărui sau cutărui alt personaj.

Dozarea desăvârşită şi echilibrarea armonioasă a însuşirilor acestea asigură dăinuirea trilogiei istorice a lui Delavrancea, în care forţa dramatică a personagiilor principale capătă prin superioritatea formei artistice o rară intensitate expresivă.

MIHAI NICULESCU

Delavrancea în intimitate

Urmare din pag. 10-a

— „Aici îmi seamănă prea mult Majestate.

— „Da, oameni buni, oameni rari!"

Şi acum bolboroseala roatelor lui „Ştefan cel Mare" — mă împiedică să scriu. La revedere...

TICUL TAU"

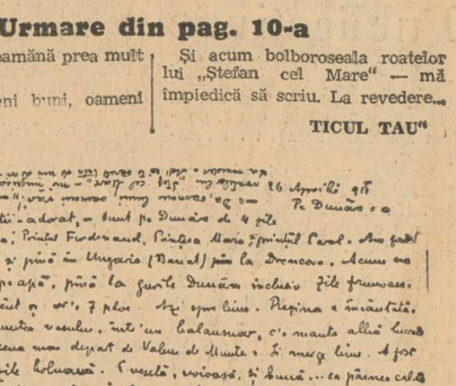

Pianistul Boscof şi micul Barozzi

(Fragment dintr'o scrisoare, datată 6 Oct. 1903)

„...Am ascultat, la un „matineu" şi pe Boscof. Cântă bine. Bună mecanică. Exagerând nuanţele, prelungind ca un lung marş funebru o baladă de Chopin, dar... restul... bucăţi anodine, antimuzicale, compoziţii de o ciocănitură decadentă. Ba, ne-a tras şi o compoziţie a lui. Doamne, biata muzică românească cum aşteaptă ea — stingheră într'un ungher pe Ciocul nostru! Cu siguranţă jucăriile Cellichii puse pe gamele ei de perle, sunt sus de tot şi ca inspiraţie şi ca sentiment. Cred însă că Boscof va fi un pianist. Am mai auzit şi pe micul Barozzi, violonist... Fireşte sunt semne că va putea. Cât?... Când?... Ce rău fac părinţii când se sperie atât de uşor. Maya mea, spunea cuiva: „Nu mai castraveţii se servesc cruzi... Toate fructe'e delicioase se servesc coapte, cel puţin pârguite"...

MEDITAŢIE...